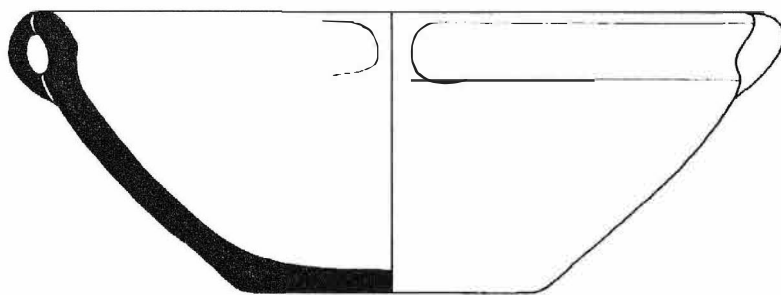

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1992

BRNO 1996

výdutě s vývalkovou šroubovicí, zařaditelný rámcově do 14. století. Právě tento nedostatek chronologicky průkaznějšího archeologického materiálu znemožňuje zatím uspokojivé funkční a časové zařazení opevnění, jistě souvisejícího se složitým vnitřním vývojem obřanského panství, kam svoji polohou bezpochyby patří a v jehož rámci je již pátou vrcholně středověkou fortifikovanou lokalitou (přehled podává např. PLAČEK 1988, 309, 312-314, 316). Svoji dělenou dispozicí nápadně připomíná nejstarší hrady obřanského dominia, Obřany a Olomučany (shodu s Olomučany postřehl již H. FREISING), liší se však provizorním charakterem opevňovacích prvků, s absencí na maltu zděných konstrukcí.

Literatura

FREISING, H.

-1941: Mährische Funde und Forschungen im Jahre 1937. Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien LXXI, 322-337. Reprint in: FREISING, H.: Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte Mährens. Sigmaringen 1980, 71-86.

PLAČEK, M.

-1988: K vývoji hradů v povodí Svitavy. Archaeologia historica 13, 307-320.

Hochmittelalterliche Fortifikation über dem Tal des Křtiny-Baches, Katastralgebiet Babice nad Svitavou (Bez. Brno-venkov). Im zentralen Teil des Mährischen Karstes, 2 km nördlich der Gemeinde Babice, beschrieb H. FREISING bislang als einziger im J. 1941 eine sonst völlig unbekannte Fortifikation, errichtet in 358-363 m Seehöhe auf einer emporragenden bewaldeten Landzunge über dem Punkt, an dem sich das unter dem Namen "Ve vaječniku" bekannte Tal und jenes des Křtiny-Baches berühren. Es handelt sich um einen dreiteiligen Wehrbau, in einer Gesamtlänge von 85 m, den ein 20 m breiter und bis zu 4 m tiefer Doppelgraben von der Landenge trennt. In der ganzen Verbauung war nur Trockenmauerwerk aus Bruchstein verwendet worden, das aus Holz konstruierte Aufbauten getragen haben mag. Auf dem etwa 20 m breiten vorderen Teil dieser Befestigung ragte ein leicht rechteckiges Objekt (cca 5 x 3 m) über den Halsgraben hinaus; daran schloß sich die Stirnmauer an, deren Korridoreingang aus dem Tal "Ve vaječniku" im SW zugänglich war. Weiter gegen NW war die Landzunge durch eine zweite Trennmauer geteilt, an deren Innenseite ein viereckiger Turmbau (cca 6 x 6 m) angebaut war. Überreste von Steinkonstruktionen erscheinen sowohl auf der Innenfläche dieser Befestigung, als auch an den Seitenrändern der Landzunge. Diese war im NW von einer tiefer liegenden, ziemlich schmalen Terrasse umschlossen, auf der ebenfalls Spuren von Verbauung zu sehen sind. Gerade hier wurde ein keramisches Fragment aus dem 14. Jhd. gefunden. Der Bau dieser Fortifikation war offensichtlich mit der territorialen Entwicklung der Herrschaft Obřany und Olomučany - die Befestigung bei Babice durch die Gliederung ihres Grundrisses stark erinnert.

ZÁCHRANNÁ AKCE NA "HRADISKU" V ČERNVÍRU (okr. Žďár nad Sázavou)

JIŘÍ DOLEŽEL, Okresní museum Brno-venkov v Předklášteří
(Tab. 27)

Po laskavém upozornění Mgr. M. PROCHÁZKOVOU z Památkového ústavu v Brně a následném připomínkovém řízení byl počátkem dubna roku 1992 dozorován výkop pro elektrokabel, na severním okraji intravilánu obce Černvír protínající část náhorní plošiny a jižní svah výšiny zvané "Hradisko", s pozdně románským, vícekrát přestavovaným kostelem Nanebevzetí P. Marie v jeho severní polovině (k vlastní architektuře kostela, dosavadním výsledkům stavebně archeologického výzkumu a celkové sídelní situaci viz KONEČNÝ 1981, 246; KUDEĽKA 1983, 81; základní historická data k lokalitě snesl už OHAREK 1923, 196-197). Černvířské "Hradisko" je skalnaté, ve směru S-J protažené bradlo, vystupující ze dna svrateckého údolí v Nedvědické vrchovině, preparované v krystalických vápencích

vázaných na hlubinnou žílu gabra. Výšina, těsně řekou Svratkou obtékána od S, V a JV, má velmi srázné, asi 10 m vysoké skalnaté stěny a plochý náhorní hřbet o rozloze asi 26 arů a osách cca 115 x 25 m, vrcholící v jižní zvýšené části bradla kótou 326 m n.m. S okolními svahy je "Hradisko" spojeno pouze na jihozápadě prohloubeným užším sedlem, kterým dnes prochází silnice Doubravník - Nedvědice a na jehož opačné straně jsou rozloženy původní dvě usedlosti vsi, vlastní náhorní plošinu bradla vedle kostela a okolního hřbitova zaujímá dům č.p. 16 se zahradou v jižní, nejvyšší části.

Rýha pro elektrokabel, celkem 82 m dlouhá a průměrně 30 cm široká a 30-40 cm hluboká, byla od jižního úbočí vedena severním směrem zahradou domu č.p. 16 až ke vchodu na hřbitov při jižním průčelí kostela (tab. 27), její trasa je na St. mapě 1:5 000 odvozené, listu Bystřice nad Pernštejnem 5-5 vymezena body od S a Z okrajové sekční čáry vzdálenými 175:198, 183,5:199, 187:198 a 191:200 mm. Prvních 12 m jižně od průčelí kostela rýha protřala 15-20 cm mocnou sytě hnědou kompaktní hlinitou vrstvu, nasedající na navětralé skalnaté podloží, které na následujících 12.-18. metru vystupovalo až 10 cm pod povrch. Mezi 18. a 24. metrem hlinitá vrstva poněkud zesílila (cca 15 cm), na 24.-48. metru skalní podloží zasahovalo opět velmi mělce pod povrch (10 cm). Na ploše zahrady domu č.p. 16 od 48. metru až po jižní konec rýha probíhala hnědočernou hlinitou vrstvou s jen ojedinělou příměsí zvětralé matečné horniny, skalního podloží zde nedosáhla. Archeologický materiál byl vyzvednut z výhozu na 4., 18., 24. a 46. metru, výzkumná akce byla doplněna povrchovým sběrem, sledujícím drobná porušení na celé ploše zahrady domu č.p. 16 (na již citovaném listu St. mapy 1:5 000 vymezeno body od S a Z okrajové sekční čáry vzdálenými 182:200, 189:198, 190:203 a 180:203 mm), zčásti pak také sběrem v suťovém kuželu pod východní stěnou bradla.

Ačkoliv sledovaná rýha byla vedena přes zvýšenou část areálu, kde dosavadní bádání předpokládá opevněné sídlo pánů z Černvíru, nepodařilo se zde v nehlubokých profilech rozlišit stopy jakýchkoliv fortifikačních prvků, i když opevnění místa lze podle písemných pramenů 14. století předpokládat. Také Z. KUDĚLKA popsaná "hranolová, v gotice přestavěná věž" na severním konci bradla je ve skutečnosti zřejmě novověkým objektem, vně na spáru přizděným k ohradní zdi hřbitova, v armaturách nároží s druhotně užitými mramorovými architektonickými články snad pozdně románskými a gotickými. Celkem 25 z výhozu rýhy a z povrchových sběrů získaných keramických zlomků (hrnky, hrnce, mísy, zásobnice; 2 ks okrajů a 8 zdobených výdutí) však přesvědčivě dokládá sídelní aktivitu na ploše "Hradiska" převážně ve starších úsecích 2. poloviny 13. století a asi také v jeho závěru i počátku 14. století. Většinou jde o hrnčinu horizontu poslední tuhové keramiky již s absencí radélka ve výzdobě, v menšině se vyskytla i keramika netuhová s písčítým či slídnatým ostřivem. Zjištěné osídlení černvířského "Hradiska" ve 2. polovině 13. a na počátku 14. věku tak koresponduje jak s daty prvních písemných zpráv o zdejším šlechtickém rodě (predikáty z let 1285 a 1309 viz CDM IV, 296, č. 226; VI, 19, č. 22), tak se skutečností, že deskové zápisy z let 1365 a 1374 lokalitu označují již jen jako "Hradistye" či "monte municionis" (ZDB IV, č. 344; VI, č. 183), tedy již zaniklou starší fortifikaci. O její podobě a charakteru vnitřní zástavby může přinést další poznatky zřejmě jen rozsáhlejší odkryv snad v jižní části vrcholové plošiny.

Literatura

KONEČNÝ, L.

- 1981: Některé novější poznatky ke vztahu románských sakrálních a profánních objektů jižní Moravy. *Archaeologia historica* 6, 239-248.

KUDĚLKA, Z.

- 1983: Černvív (okr. Žďár nad Sázavou), kostel Nanebevzetí P. Marie. In: Výzkum románské architektury na Moravě III, Sborník Prací Fil. Fak. Brno F 26-27, 1982-1983, 81.

OLIAREK, V.

- 1923: Vlastivěda moravská. II. Místopis. Tišnovský okres. Brno.

Rettingsgrabung auf dem "Hradisko" in Černvív (Bez. Žďár nad Sázavou). Anfang April verfolgte und dokumentierte man das Ausheben einer durchschnittlich 30 cm breiten und 30-40 cm tiefen Elektrokabel-Furche: sie durchschnitt in einer Länge von 82 m in Richtung N-S das Hochplateau und den Südabhang einer Felsklippe namens "Hradisko" (326 m Seehöhe, Plateau 115 x

25 m), deren ca. 10 m hohe Wände über dem Tal der Svratka, die "Hradisko" umfließt, emporragen. Am Nordende dieses Felsenriffs über dem Dorf Černvív, das im Nedvědicer Hügelland liegt, hatte man einst die spätromanische, in der Folge dann erweiterte Kirche Mariä Himmelfahrt erbaut. Die aus der Kabelfurche ausgehobene Erde enthielt Gefäßscherben, die desgleichen wie die keramischen Lecefunde vom Plateau die Besiedlung dieser bemerkenswerten Lage in die 2. Hälfte des 13. Jhdts. datieren. Damals existierte hier, offensichtlich mit der Kirche zusammen, der befestigte Sitz des ortsansässigen Kleinadels, dessen Angehörige sich in den J. 1285 und 1309 nach Černvív bezeichneten. In den schriftlichen Quellen aus der Zeit nach 1350 wird diese Fortifikation bereits als verfallen erwähnt.

STŘEDOVĚKÉ OSÍDLENÍ VÝŠINY "KOZÍ BRADA", K.Ú. PŘEDKLÁŠTEŘÍ (okr. Brno-venkov)

JIŘÍ DOLEŽEL, Okresní museum Brno-venkov v Předklášteří

Povrchový průzkum 5. listopadu 1992, opakovaný 23. června 1993, zachytil na "Kozí bradě", jedné z výšin uzavírajících Tišnovskou kotlinu od západu, středověké osídlení. Jedná se o kótu 386,6 m n.m., vrcholové skalisko zalesněného hřbetu Deblínské vrchoviny ve střední části katastru obce Předklášteří, jižně vsi, 1 100 m JJV farního, dříve klášterního kostela Nanebevzetí P. Marie (parcelní číslo Předklášteří 455/2, na St. mapě 1:5 000 odvozené, listu Tišnov 4-1 z r. 1988 jde o okolí bodu od S a Z okrajové sekční čáry vzdáleného 153,5 a 287 mm). Středověkou keramiku se podařilo sebrat na severovýchodním okraji a svahu nevelké (16 x 6 m) vrcholové plošiny, zejména však v drobné, jen 5 m dlouhé jeskyni, na puklině v křemenných slepencích vytvořené v severní skalní stěně těsně pod vrcholem. Zde se keramika vyskytovala jak před vchodem do jeskyně (asi 282,2 m n.m., orientován k SSZ), tak v kamenito-hlinité výplni vlastní jeskynní prostory, malé síňky cca 3,5 x 3,5 m, dnes jen 0,6 m vysoké.

Soubor celkem 57 keramických zlomků (z toho 3 ks okrajů a 5 ks zdobených výdutí, typologicky zastoupeny hrnce, hrnky s uchem, zvonovité poklice) naznačuje příležitostné osídlování jeskyně a výšiny už ve starších úsecích 13. století (tuhová keramika), převážná jeho většina však patří století 15., zejména jeho druhé polovině, popř. i počátku 16. věku. Tehdy nemuselo opakované osazování strategicky dobře situované polohy s výhledem do celé Tišnovské kotliny a dále k severu i jihu souviset jen s běžnou činností (např. pastvou, pálením ohňů), ale mohlo být vyvoláno i potřebami vojenskými a strážními.

Mittelalterliche Besiedlung der Anhöhe "Kozí Brada", Katastrgebiet Předklášteří (Bez. Brno-venkov). Bei der Geländeaufnahme in der Gegend von Předklášteří konnten wir mittelalterliche Besiedlung nicht nur auf dem Plateau der felsigen, bewaldeten Anhöhe namens "Kozí brada" feststellen, (386,6 m Seehöhe), sondern ihre Spuren auch in einer kleinen, nur 5 m langen Spaltenhöhle knapp unter dem Gipfel verzeichnen. Diese strategisch wichtige Lage mit ausgezeichnete Fernsicht, situiert über dem Tišnover Becken im zentralen Teil des Gemeindekatasters, ist 1.100 m gegen SSO von der Marienkirche in Předklášteří entfernt und wurde nicht allzu spät im 13. Jhd. sowie auch später gelegentlich besiedelt, wie aus den relativ häufigen keramischen Funden (einschließlich Graphitkeramik) hervorgeht. Die Lokalität wurde hauptsächlich in der 2. Hälfte des 15. und am Beginn des 16. Jhdts. aufgesucht, da man ihre Vorteile für den Heeres- und Wachdienst voll auf zu würdigen wußte.

Tab. 27. Černvír (okr. Žďár nad Sázavou). Náhorní plošina výšiny "Hradisko" s kostelem P. Marie, duben 1992. 1, 2 - trasa rýhy pro elektrokabel, vedené od jižního průčelí kostela na zahradu č. p. 16 a obsahující keramiku 2. poloviny 13. století.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1992

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno
Odpovědný redaktor:	Dr. Jaroslav Tejral
Redakce:	Dr. Lumír Poláček, Marie Cimflová
Překlady:	Dr. Hochmanová-Vávrová
Jazykové úpravy:	Dr. Wolfgang Ender
Kresby:	autoři příspěvků
Na titulním listě:	keramická mísa z Otnic
Tisk:	Tiskárna Gloria, Rosice u Brna
Evidenční číslo:	ÚVTEI-73332
Vydáno jako rukopis:	450 kusů